

Echt leiderschap verdraagt vergeving

In 'La Clemenza di Tito' breekt Mozart een lans voor vergeving in plaats van wraak. De opera gaat vanavond in De Munt in première in een regie van Ivo Van Hove. Voor hem is het werk zeer actueel.

INTERVIEW
KOEN VAN BOXEM

Wat als? Wat als Mozart niet op 5 december 1791 was gestorven? Dan zou 'La Clemenza di Tito' niet zijn laatste gecomponeerde opera geweest zijn. En dan had Mozart het genre misschien een heel andere weg opgestuurd, denken musicologen nu. Voor 'La Clemenza di Tito' keerde Mozart terug naar de opera seria. In die haast uitgestorven stijlform waren de opera's gebonden aan strenge, formele regels: afwisseling recitatief, aria, duet, recitatief. Mozart had dat genre eerst omarmd, maar op het einde van zijn leven achter zich gelaten met meesterwerken als 'Le Nozze di Figaro' of 'Don Giovanni'. Die opera's (de opera buffa) waren veel vrijer en lossers van vorm. Ideaal voor een geniale componist als Mozart om zich uit te leven.

Waarom Mozart voor 'La Clemenza di Tito' teruggreep naar de opera seria is moeilijk te zeggen. Het werk moest in Praag de kroning van keizer Leopold II als koning van Bohemen opluisteren en Mozart moest de klus in amper een paar weken klaren. Misschien wilde hij daarom terugvallen op de zekerheid van strenge regels. In ieder geval, 'La Clemenza di Tito' verdween snel in de plooiën van de muziekgeschiedenis. Men vond het werk niet interessant omdat het te verouderd was. Pas in de jaren 80 van de vorige eeuw werd het herontdekt en in ere hersteld. 'La Clemenza di Tito' wordt nu algemeen beschouwd als een werk waarmee Mozart de opera seria heruitvond in plaats van het genre te herkauwen. Allicht had hij er nog grote plannen mee.

De Belgische regisseur Ivo Van Hove, van beroep directeur bij het grootste Nederlandse theatergezelschap Toneelgroep Amsterdam, koesterde al lang de wens om in De Munt 'La Clemenza di Tito' te regisseren. 'Deels uit sentimentele overwegingen. Het was in 1981 de eerste opera die ik als jong snaakje in De Munt zag. Gerard Mortier had er net zijn intrek genomen. In een regie van Karl-Ernst Hermann werd het een fenomenale opvoering. Toen dacht ik: ooit wil ik La Clemenza ook regisseren. Een andere reden is dat het verhaal zo helder en actueel is. Keizer Titus overleeft een coup poging, ondernomen door zijn beste vriend Publio. De vraag is: hoe gaat hij daarmee om? Volgt hij de geplogenheden van het Romeinse rijk - Publio moet dood - of volgt hij zijn hart - Publio krijgt vergiffenis? Tito wordt verscheurd door die keuze. Uiteindelijk neemt hij de moeilijkste en moedigste beslissing: hij kiest voor de vergeving, de clemenza dus. In het volle besef dat hij het hele establishment tegen zich krijgt. Eerder in zijn leven was hij minder moedig geweest. Hij had de liefde van zijn leven laten staan omdat ze een joodse prinses was. Een Romeinse keizer mocht niet trouwen met een vreemdeling.'

U noemt het een opera over leiderschap. Ivo Van Hove: 'Klopt. Ik zie echt wel parallellen tussen keizer Tito en bijvoorbeeld president Barack Obama. Tito volgt de wet-

In 'La Clemenza di Tito' wordt keizer Tito geconfronteerd met een dilemma: volgt hij de Romeinse wetten of zijn hart? © DE MUNT

Tot mijn verbazing bestaan er rijke en boeiende mensen die geld willen geven aan culturele projecten. Maar je moet ze zoeken.

REGISSEUR
IVO VAN HOVE

ten van Rome niet omdat hij vindt dat die geen evenwichtige samenleving kunnen garanderen. Obama werd in de Syriëcrisis met hetzelfde dilemma geconfronteerd. Aanvalen of niet na het gebruik van chemische wapens? Volgens zijn eigen ultimatum moest hij wel, maar ik denk dat hij diep van binnen niet geloofde in een militaire interventie. Pas op, ik ben ook niet naïef. Als de Britten geen nee hadden gezegd, was het misschien anders geweest.'

Eerdere regisseurs hebben duchtig gesnoeid in de recitatieven van het werk. U doet dat niet.

Van Hove: 'Nee, dat leverde best een aardige discussie met de zangers op. Die moesten meer tekst leren dan ze gewoon waren. Het argument om de recitatieven in te korten is meestal dat ze allicht niet van Mozart zelf zijn. Maar doet dat ertoe? Ze zijn er en ze vormen het fundament van de personages. Als je dat wegdoet, vermink je het werk.'

Een opera in De Munt regisseren is voor u een professioneel uitstapje. U bent in de eerste plaats directeur van Toneelgroep Amsterdam. Hebt u de bezuinigingen in Nederland al verteerd?

Van Hove: 'We doen ons best. We hebben 12 procent, zijnde 660.000 euro, subsidie moeten inleveren. 250.000 euro heb ik ondertussen teruggevonden via sponsoring en particuliere gelden. Dat vind ik niet slecht. Kijk, ik ben een democraat. Als iedereen moet inleveren, cultuur ook. Kan ik mee leven. Maar in Nederland is de culturele sector een derde van zijn subsidie verloren. Dat is onevenredig veel omdat de gemiddelde bezuiniging in de andere departementen slechts 7 procent bedraagt. En wat ik minister-president Mark Rutte, die zich graag profileert als een kunstliefhebber, verwijt, is zijn uitspraak dat de cultuursector te lang met de rug naar het publiek en met de knip naar Den Haag heeft gestaan. Want wat denkt dan de boer in Drenthe? 'Rutte heeft gelijk, waarom moeten die kunstenaars subsidie krijgen? Puur populisme.'

In Vlaanderen klaagt de cultuursector ook, maar in vergelijking met de rest van Europa vallen de besparingen nog best mee.

Van Hove: 'Dacht ik ook. Wat ik in Vlaanderen mis, is cultureel ondernemerschap. Dat is wat mak hier. Door de bezuinigingen in Nederland ben ik echt op zoek gegaan naar

geld. En daar kom je vanzelf op uit. Tot mijn verbazing haast bestaan er rijke en boeiende mensen die geld willen geven aan culturele projecten. Maar je moet ze zoeken.'

Hebt u nooit zin om naar Vlaanderen terug te keren?

Van Hove: 'We spelen vaak in Vlaanderen, hoor. Ik begrijp de vraag. Maar ik kan me geen interessanter gezelschap voorstellen dan Toneelgroep Amsterdam. De werkomstandigheden, de acteurs, de technici, allemaal absolute top. Om dat op te geven moet zich in Vlaanderen wel een heel groot project aandienen. Ik zie het vooralsnog niet.'

Misschien moet u maar minister van Cultuur worden.

Van Hove: 'Nu gaat u toch wel een stap te ver.'

'La Clemenza di Tito', van 10 tot 26 oktober in De Munt. In deSingel speelt Toneelgroep Amsterdam van vandaag tot zaterdag 'Lange dagreis naar de nacht'.

